

SPRAWNOŚCI HARCERSKIE

**Uchwała nr 38/XXXII Rady Naczelnej ZHP z dnia 15 czerwca 2003 r.
w sprawie przyjęcia instrumentu metodycznego – sprawności harcerskie**

Na podstawie § 61 ust. 2, pkt. 2) Statutu ZHP Rada Naczelna ZHP postanawia, co następuje:

1. Przyjmuje się instrument metodyczny „Sprawności harcerskie”, stanowiący załącznik nr 1 do uchwały.
2. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 września 2003 r.

Przewodniczący
Związku Harcerstwa Polskiego

hm. Wojciech J. Katner

**ZAŁĄCZNIK NR 1 DO UCHWAŁY NR 38/XXXII RADY NACZELNEJ ZHP Z DNIA
15 CZERWCA 2003 R.**

SPRAWNOŚCI HARCERSKIE

„Harcerka bez sprawności może dużo i dobrze chce, ale mało i źle może”

J. Falkowska

Sprawność to zdobyta i udowodniona działaniem umiejętność, którą harcerka lub harcerz (tu i dalej w takim kontekście nazw: harcerka i harcerz używamy w odniesieniu do harcerki i harcerza, harcerki starszej i harcerza starszego, wędrowniczki i wędrownika) potrafi posłużyć się w razie potrzeby. Zdobywanie sprawności jest formą samokształcenia. Służy budzeniu, rozwijaniu i pogłębianiu zainteresowań, umożliwia przyswojenie przydatnych w życiu umiejętności i ćwiczenie zaradności oraz uczy rzetelności w działaniu. Przyznanie sprawności jest uznaniem umiejętności harcerki i harcerza w danej dziedzinie.

Zdobyte sprawności wskazują, że harcerka lub harcerz wykonali określone zadania, zdobyli niezbędne umiejętności z pewnej dziedziny i potrafią z nich korzystać.

Sprawności odgrywają ważną rolę w harcerskim wychowaniu. Aby w pełni wykorzystać możliwości wychowawcze, jakie stwarza zdobywanie sprawności, drużynowy powinien wiedzieć, że zdobywając je, harcerka i harcerz:

- zdobywają konkretną wiedzę i umiejętności,
- rozwijają swoje zdolności,
- odkrywają nowe zainteresowania,
- uczą się zaradności, przedsiębiorczości i rzetelności,
- uczą się szacunku dla ludzkiej pracy,
- sprawdzają swoje możliwości.

Wybór sprawności zależy od indywidualnej decyzji harcerki i harcerza. Zadaniem drużynowego jest przedstawienie harcerzom oferty sprawności i stworzenie warunków do ćwiczenia wybranych przez nich umiejętności. Drużynowy powinien także troszczyć się o to, aby zdobywanie sprawności umożliwiało harcerkom i harcerzom osiągnięcie pewnego zasobu podstawowych umiejętności z różnych dziedzin, potrzebnych w codziennym życiu, przydatnych społecznie i wszechstronnie wspierających rozwój młodego człowieka.

Drużynowy powinien motywować do zdobywania sprawności. Musi przy tym pamiętać, że nieuzasadnione obniżanie wymagań podważa wychowawczy sens sprawności. Do zadań drużynowego należy także troska o to, aby zdobyte przez harcerki i harcerzy umiejętności znalazły zastosowanie w ich codziennym życiu oraz w pracy drużyny.

Wymagania sprawności

1. Każda sprawność składa się z wymagań, dotyczących poznania lub zrozumienia określonej dziedziny oraz z zadań, umożliwiających ćwiczenie, sprawdzenie i zaprezentowanie konkretnych umiejętności.
2. Każda sprawność opisana jest w postaci 4-5 wymagań, wyrażonych najczęściej za pomocą czasowników „wykonał”, „pokazał”, „przedstawił”, „zorganizował”, „przygotował” lub innych wskazujących na zadaniowy charakter wymagania.
3. Podstawowy zestaw sprawności, zatwierdzony przez Główną Kwaterę ZHP, zawiera wymagania sprawności, dotyczących tradycyjnych obszarów harcerskiego działania, odpowiadających na wyzwania współczesnego życia, rozwijających najpopularniejsze dziedziny zainteresowań harcerek i harcerzy.

Poziomy sprawności

Sprawności występują w czterech poziomach trudności.

1. Sprawności oznaczone jedną gwiazdką - dla początkujących w danej dziedzinie. Pozwalają zdobyć podstawowe harcerskie umiejętności lub na poziomie elementarnym poznać jakąś inną dziedzinę. Ich zdobywanie nie wymaga szczególnych predyspozycji i warunków ani długiego czasu próby. Sprawności te najbardziej odpowiednie są dla harcerek i harcerzy (10-13 lat).
2. Sprawności oznaczone dwiema gwiazdkami - dla pogłębiających wiedzę i doskonalących umiejętności, rozwijających swoje zainteresowania. Motywują do zdobywania podstawowej wiedzy z wybranej dziedziny poza programem pracy drużyny lub zastępu i do samodzielnego poszukiwania możliwości ich praktycznego wykorzystania. Mogą je zdobywać harcerki i harcerze (10-13 lat) oraz harcerki i harcerze starsi (13-16 lat).
3. Sprawności oznaczone trzema gwiazdkami – zakładają zdobycie ponadprzeciętnej, rozległej wiedzy i umiejętności z wybranej dziedziny, wymagają umiejętności samodzielnego, konsekwentnego doskonalenia się w tej dziedzinie, a także zorganizowania do działania innych (np. zastępu, drużyny, klasy). Najbardziej odpowiednie są dla harcerek i harcerzy starszych (13-16 lat).
4. Sprawności mistrzowskie – wymagają umiejętności na poziomie niemal profesjonalnym (w przypadku dziedzin związanych z aktywnością zawodową), liczącym się w dorosłym życiu. Mogą stanowić istotny atut przy podejmowaniu pracy zawodowej. Sprawności mistrzowskie stanowią świadectwo zaawansowanych zainteresowań i dużej aktywności społecznej w wybranej dziedzinie. Przeznaczone są dla wędrowniczek i wędrowników. Osoby, które zdobyły sprawności mistrzowskie, to potencjalni eksperci (w drużynie, w szczepie, w hufcu), służący pomocą zdobywającym sprawności niższego stopnia. W

niektórych dziedzinach odpowiednikiem sprawności mistrzowskich są uprawnienia związkowe (np. odznaka „ratownika medycznego ZHP”), państwowe, specjalistyczne, potwierdzenia umiejętności wydawane przez odpowiednie instytucje (np. prawo jazdy, certyfikaty językowe, odznaki turystyki kwalifikowanej PTTK, uprawnienia żeglarskie).

Wymagania kolejnych sprawności mogą stanowić program indywidualnego rozwoju harcerki lub harcerza w wybranej dziedzinie – drogę dochodzenia do mistrzostwa. Drogę tę można rozpocząć od sprawności dowolnego poziomu, najlepiej odpowiadającej etapowi rozwoju, zaangażowaniu, poziomowi zainteresowań, wiedzy i umiejętności harcerki lub harcerza.

Tworzenie sprawności poza podstawowym zestawem

1. Drużyny, szczepy i namiestnictwa mogą opracowywać własne sprawności. Wymagania tych sprawności należy opracowywać zgodnie z zasadami przedstawionymi w „Regulaminie sprawności”. Należy również określić ich poziom i zaprojektować znak graficzny. Opracowane w środowiskach sprawności po zatwierdzeniu w komendzie hufca należy przysyłać do Głównej Kwatery w celu ich upowszechnienia.
2. Drużyny specjalnościowe mogą tworzyć własne programy sprawności, o ile to jest potrzebne w ich pracy. Sprawności drużyn specjalnościowych nie powinny jednak zastępować istniejących uprawnień czy odznak specjalistycznych ani zawierać wymagań związanych ze zdobyciem takich uprawnień lub odznak.
3. Drużyny Nieprzetartego Szlaku mogą adaptować do możliwości swoich harcerek i harcerzy sprawności z podstawowego zestawu i tworzyć własne sprawności, odpowiadające ich potrzebom.

Zasady i tryb zdobywania sprawności

1. Harcerka i harcerz zdobywają sprawności indywidualnie, działając w zastępie i drużynie. W czasie zdobywania sprawności harcerz lub harcerka powinni korzystać z pomocy fachowców, książek i czasopism (to odnosi się szczególnie do sprawności oznaczonych dwiema lub trzema gwiazdkami oraz mistrzowskich).
2. Po dokonaniu wyboru sprawności harcerka lub harcerz zgłasza drużynowemu (zastępowemu, przybocznemu) chęć jej zdobywania, układa indywidualny plan jej zdobywania i przygotowuje kartę próby.
3. Sprawność przyznaje drużynowy na wniosek rady drużyny. Wskazane jest korzystanie przy tym z pomocy i opinii ekspertów – posiadaczy sprawności mistrzowskich (w przypadku sprawności jedno-, dwu- i trzygwiazdkowych), instruktorów specjalistów w danej dziedzinie, innych fachowców spoza drużyny.
4. Zdobycie sprawności ogłasza się w rozkazie drużynowego i potwierdza wpisem do książeczki harcerskiej oraz umieszczeniem na mundurze znaczka sprawności.

5. Sprawności jedno-, dwu- i trzygwiazdkowe, tworzące jeden ciąg tematyczny (np. higienista*, sanitariusz**, ratownik***), mają taki sam znak graficzny. Poziom trudności oznaczany jest odpowiednim kolorem obwódki znaczka:

- sprawności jednogwiazdkowe – kolor granatowy,
- sprawności dwugwiazdkowe – kolor zielony,
- sprawności trzygwiazdkowe – kolor czerwony,
- sprawności mistrzowskie – kolor czarny.

Sprawności oznacza się za pomocą kółek o średnicy 30 mm z odpowiednim symbolem graficznym, noszonych na prawym rękawie munduru.

Samarytańskie

HIGIENISTA HIGIENISTKA *

1. Założył/a opatrunek, nakleił/a plaster z opatrunkiem, zabandażował/a kończynę, wykorzystał/a w opatrywaniu chustę trójkątną.
2. Zabezpieczył/a się przed przeziębieniem, odmrożeniem.
3. Zaradził/a w przypadku skaleczenia, otarcia nogi, niewielkiego oparzenia, krwotoku z nosa, ukąszenia przez pszczołę lub osę.
4. Zmierzył/a temperaturę, wie jaka jest prawidłowa temperatura ciała.
5. Poznał/a alarmowe numery telefonów. Wie, kiedy i w jaki sposób należy z nich korzystać.

SANITARIUSZ SANITARIUSZKA * *

1. Poznał/a zasady kompletowania apteczki. Skompletował/a apteczkę osobistą.
2. Prawidłowo postąpił/a w przypadku:
  - krwotoku (np. z kończyny), stłuczenia, zaprószenia oka, omdlenia,
  - konieczności unieruchomienia kończyny,
  - sprawdzenia tętna,
  - konieczności udrożnienia górnych dróg oddechowych.
3. Pełnił/a służbę samarytańską na wycieczce, biwaku lub obozie.
4. Brał/a udział w akcji społecznej, służącej profilaktyce zdrowotnej.

RATOWNIK RATOWNICZKA * * *

1. Skompletował/a torbę pierwszej pomocy dla drużyny na rajd, wycieczkę lub biwak.
2. Zaradził/a, w przypadku zatrucia pokarmowego (substancjami chemicznymi, grzybami, zepsutą żywnością).
3. Zaradził/a w przypadku utraty przytomności. Ułożył/a poszkodowanego w pozycji bocznej ustalonej.
4. Umie zorganizować transport chorego. Zastosował/a różne sposoby nasobnego przenoszenia rannych. Kierując patrolem noszowym pokonał(a) kilka przeszkód (zejście do dołu, podejście pod górę, pokonanie ogrodzenia).
5. Brał/a udział w zawodach w ratownictwie lub ratowniczej grze terenowej. Pełnił/a służbę w ambulatorium obozowym lub podczas dużej imprezy terenowej, opiekował/a się chorym.

Odznaki "Ratownik Medyczny ZHP"

Przyrodnicze

PRZYRODNIK PRZYRODNICZKA *

1. Rozpoznał/a po sylwetkach i liściach dziesięć drzew (np. dąb, brzozę, klon, leszczyne, wierzbę, topole, lipę, sosnę, świerk, jodłę, modrzew).
2. Rozpoznał/a na rysunku lub zdjęciu po pięć gatunków roślin i zwierząt chronionych w Polsce.
3. Uczestniczył/a w wycieczce do lasu, ułożył/a i przedstawił/a w zastępie pięć zasad zachowania się w lesie.
4. Samodzielnie lub z zastępem zasadził/a drzewko w pobliżu swojego domu, na działce lub przy szkole.

PRZYJACIEL PRZYRODY * *

1. Wskazał/a na mapie Polski parki narodowe oraz znajdujące się w okolicy (np. w gminie lub powiecie) rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i wybrane pomniki przyrody. Potrafi wyjaśnić cele, dla których je utworzono.
2. Uczestniczył/a w wycieczce do rezerwatu przyrody lub parku narodowego. Zachowywał/a się zgodnie z obowiązującym tam regulaminem.
3. Brał/a udział w pracy na rzecz środowiska naturalnego, np. w parku, na szlaku turystycznym, podczas imprezy ekologicznej.
4. W swoim domu oszczędza wodę i energię elektryczną, dba o wykorzystanie surowców wtórnych.

ZNAWCA PRZYRODY * * *

1. Skompletował/a biblioteczkę (książki, artykuły, foldery, adresy stron internetowych) o tematyce ekologicznej.
2. Poznał/a zasady ekologicznego obozowania. Zastosował/a je w praktyce.
3. Wziął/ęła udział w akcji na rzecz ratowania lub ochrony środowiska naturalnego.
4. Przygotował/a i przeprowadził/a zbiórkę na temat znaczenia przyrody dla zdrowia człowieka oraz o potrzebie jej ochrony przed zagrożeniami cywilizacji.
5. Zapoznał/a się z celami i działaniami kilku wybranych organizacji ekologicznych.

EKOLOG * * * *

1. Poznał/a systematykę roślin. Poznał/a rośliny chronione w Polsce.
2. Poznał/a systematykę zwierząt. Poznał/a zwierzęta chronione w Polsce.
3. Przedstawił/a w interesującej formie bogactwo polskich lasów, znaczenie lasów dla przyszłości człowieka na Ziemi.
4. Wskazał/a zagrożenia występujące w polskich lasach i dotyczące drzew, ptaków i zwierząt.
5. Poznał/a zasady ekologicznego obozowania. Zastosował/a je w praktyce.
6. Wyzaczył/a sobie dodatkowe zadania mistrzowskie.

Puszczańskie

ROBINSON * *

1. Przeprowadził/a w pobliżu obozu w samotności kilkugodzinną obserwację życia lasu o wschodzie słońca.
2. W dowolnej formie udokumentował/a swoje spostrzeżenia (zauważone zwierzęta, ich tropy, zjawiska przyrody, znalezione rośliny chronione, jadalne itp.), zaprezentował/a je na zbiórce zastępu.
3. Przygotował/a dla zastępu posiłek, korzystając z zebranych owoców lasu.
4. Wraz z kolegą/koleżanką biwakował/a w pobliżu obozu przez 24 godziny.

LEŚNY CZŁOWIEK * * *

1. Odbył/a samotną wędrowkę po lesie (od świtu do zmroku), żywiąc się owocami lasu, odnalazł/a wyznaczone przez drużynowego miejsce bez posługiwania się mapą, kierując się tylko znakami przyrody.
2. Korzystając z samotności przemyślał/a swoje dotychczasowe życie harcerskie.
3. Powrócił/a niepostrzeżenie do ogniska i opowiedział/a gawędę o życiu lasu na podstawie wyników obserwacji i przemyśleń, jakie miał/a podczas wędrowki.
4. W czasie tej wędrowki znalazł/a ciekawe miejsce, by pokazać je potem harcerzom/harcerkom z drużyny.

TRZY PIÓRA * * * *

1. Przeszedł/przeszła pomyślnie trzy próby – milczenia, głodu i samotności – przez kolejne trzy doby:

- w czasie pierwszej doby powstrzymał/a się od spożywania jakichkolwiek pokarmów i napojów (z wyjątkiem czystej wody) uczestnicząc we wszystkich zajęciach obozowych,
- w czasie drugiej próby zachował/a całkowite milczenie,
- trzecią dobę spędził/a w lesie nie spostrzeżony/ona przez ludzi, żywiąc się pokarmem leśnym.

Kucharskie

KUCHCIK *

1. Przygotował/a w terenie posiłek dla zastępu, korzystając z kuchni polowej lub kuchenki turystycznej.
2. Zadbował/a o estetyczny wygląd polowego “stołu”.
3. Przestrzegwał/a zasad higieny przy sporządzaniu posiłków i zapoznał/a z nimi zastęp.
4. Przygotował/a śniadanie lub kolację dla domowników.
5. Przygotował/a podwieczorek według własnego pomysłu.

KUCHARZ * *

1. Prawidłowo posługiwał/a się sprzętem kuchennym (nożami, tłuczkami, maszynką do mielenia, garnkami i patelniami różnej wielkości, cedzakiem).
2. Ułożył/a urozmaicony jadłospis na kilkudniowy biwak lub na tydzień obozu dla całej drużyny.
3. Przygotował/a obiad dwudaniowy dla rodziny, estetycznie go podając.
4. Wybrał/a miejsce na kuchnię na biwaku drużyny urządził/a ją funkcjonalnie.

KUCHMISTRZ–KUCHMISTRZYNI * * *

1. Rozplanował/a i urządził/a blok kuchenny na obozie drużyny lub kilkudniowym biwaku.
2. Kierował/a co najmniej przez trzy dni służbą kuchenną na obozie drużyny lub na biwaku: układając jadłospisy, gotując każdego dnia inną zupę, przygotowując dania mięsne i jarskie.
3. Poznał/a zasady racjonalnego żywienia dzieci i dorosłych.
4. Ułożył/a wybraną dietę: (np.: niskokaloryczną, dla cukrzyków, dla diabetyków) oraz wyliczył/a podstawowe wartości odżywcze w stosunku do tej diety.
5. Przygotował/a młodszych do próby na sprawność “kuchcika”.

Logistyczne – Finansowe

OSZCZĘDNY OSZCZĘDNA *

1. Wie, jakie są podstawowe miesięczne opłaty domowe.
2. Zaoszczędził/a pieniądze na wybrany przez siebie cel.
3. Współuczestniczył/a w organizowaniu akcji zarobkowej.
4. Wymienił/a surowce wtórne, które zbierał/a i segregował/a.
5. Oszczędnie gospodaruje wszelkimi materiałami.

SKARBNIK SKARBNICZKA * *

1. Poznał/a przepisy finansowe ZHP obowiązujące drużynę.
2. Opracował/a preliminarz finansowy imprezy drużyny.

3. Zorganizował/a akcję zarobkową zastępu.
4. Przyjął/przyjęła składki członkowskie zastępu i prawidłowo je wpisał/a do książki finansowej drużyny.
5. Nauczył/a się prawidłowo wypełniać książkę finansową drużyny.

FINANSISTA * * *

1. Opracował/a plan finansowy drużyny na rok harcerski i przedstawił/a swoją koncepcję radzie drużyny.
2. Przygotował/a i zrealizował/a projekt mający na celu zachęcenie do oszczędzania.
3. Zarządzał/a finansami biwaku drużyny:
  - przygotował/a preliminarz
  - właściwie rozliczył/a wydatki.
4. Przedstawił/a młodszym sposoby oszczędzania i gospodarowania własnymi środkami finansowymi.

Uprawnienia samodzielny księgowy/samodzielna księgowa

Uprawnienia do prowadzenia ksiąg przychodów i rozchodów

Logistyczne – Obozowe

SOBIERADEK OBOZOWY *

1. Rozbił/a samodzielnie mały namiot.
2. Uczestniczył/a w budowie urządzeń namiotowych, posługując się sprzętem pionierskim.
3. Samodzielnie wykonał/a przedmiot przydatny na obozie, np. kosz na śmieci, wieszak, tablicę rozkazów.
4. Rozpałił/a ogień w bezpiecznym miejscu i zatarł/a dokładnie ślady po zakończeniu ogniska.

TECHNIK OBOZOWY * *

1. Umiejętnie posługiwał/a się zakonserwowanym przez siebie sprzętem pionierskim przy budowie urządzeń namiotowych.
2. Zbudował/a urządzenie obozowe własnego pomysłu, stosując węzły i gwoździe odpowiedniej wielkości.
3. Wraz z zastępem rozstawiał/a namioty różnego typu i wielkości.
4. Po zakończeniu obozu wraz z zastępem składał/a namioty przygotowując je do złożenia w magazynie (suszył/a, naprawiał/a, talkował/a).

WYGA OBOZOWY * * *

1. Uczestniczył/a w zwiadzie kwatermistrzowskim obozu drużyny.
2. Kierował/a rozstawieniem obozu, właściwie dobierając miejsca na namioty mieszkalne, kuchnie i sanitariaty.
3. Zapoznał/a się z możliwościami zastosowania różnego rodzaju drewna do budowy urządzeń obozowych.
4. Budował/a urządzenia obozowe ogólnego użytkowania, np. kuchnię, pomosty, stołówkę.
5. Brał/a udział w kwaterce obozowej.

Logistyczne – Gospodarcze

MAJSTERKLEPKA *

1. Skompletował/a zestaw podstawowych narzędzi do majsterkowania i umie się nimi bezpiecznie posługiwać.
2. Oczyszczył/a przedmioty z drewna, metalu i tworzyw sztucznych, nie niszcząc ich.
3. Skleił/a rozbitą porcelanę, plastik, metal – przedstawił/a swoje sposoby drobnych napraw na zbiorce zastępu.
4. Wykonał/a proste prace, jak np. ostrzenie noży, wymiana baterii w latarce, kalkulatorze, radiu, wymiana uszczelki w kranie, naoliwienie zamka.

GOSPODARZ * *

1. Opiekował/a się harcówką przez okres próby: dokonał/a w niej drobnych napraw lub zaproponował/a nowe funkcjonale i estetyczne rozmieszczenie wyposażenia.
2. Konserwował/a sprzęt pionierski, sportowy lub obozowy.
3. Skompletował/a sprzęt potrzebny na obóz drużyny lub szczepu.
4. Wie, na czym polega inwentaryzacja, brał/a udział w spisie z natury.
5. Prowadził/a magazyn sprzętu na obozie drużyny lub w ciągu roku wraz z dokumentacją.

KWATERMISTRZ KWATERMISTRZYNI* * *

1. Stosuje zasady logistyki w życiu codziennym – korzysta z tej wiedzy przy planowaniu prac drużyny.
2. Uczestniczył/a w organizowaniu obozu drużyny pod względem kwatermistrzowskim, zadbał/a o zaplecze dla obozu.
3. Był odpowiedzialny/była odpowiedzialna za organizacyjną stronę biwaku lub rajdu szczepu.
4. Przez okres co najmniej 6 miesięcy pełnił/a funkcję kwatermistrza drużyny lub szczepu.
5. Nauczył/a młodszych konserwować sprzęt pionierski i porządkować magazyn sprzętu oraz posługiwać się narzędziami zgodnie z podstawowymi zasadami bezpieczeństwa.

LOGISTYK * * * *

1. Odpowiadał/a za logistyczne przygotowanie obozu, przeprowadzając zwiad i organizując zaplecze dla obozu, przygotował/a niezbędne dokumenty.
2. Pełnił/a funkcję kwatermistrza/kwatermistrzyni lub zaopatrzeniowca na obozie.
3. Przygotował/a preliminarz i współuczestniczył/a w rozliczeniu obozu.
4. Podsumował/a roczną działalność drużyny/szczepu pod względem organizacyjnym: przeprowadził/a inwentaryzację, ocenił/a ilościowo i jakościowo zaplecze sprzętowe, skontrolował/a i uzupełnił/a dokumentację. Wnioski i propozycje przedstawił/a radzie drużyny /szczepu.
5. Wyznaczył/a sobie dodatkowe zadania mistrzowskie.

Terenoznawcze

OBSERWATOR OBSERWATORKA *

1. Wyznaczył/a strony świata za pomocą busoli, słońca, gwiazd i drzew.
2. Poruszał/a się bezszelestnie po pomieszczeniu zamkniętym i w terenie, czołgając się i maskując swoją obecność.
3. Rozpoznał/a w lesie ślady ludzi, zwierząt i pojazdów.

4. Uczestniczył/a w biegu terenowym poruszając się według znaków patrolowych.
5. Zapamiętał/a przebytą drogę w terenie leśnym i w mieście, wrócił/a nią samodzielnie bez błędzenia.

TERENOZNAWCA **

1. Ocecił/a prawidłowo odległość od wyznaczonego punktu wykorzystując zasady określania odległości w terenie.
2. Dokonał/a pomiaru niedostępnych obiektów w terenie: wysokości drzewa, szerokości rzeki.
3. Trafił/a do wyznaczonego miejsca w nieznanym terenie na podstawie szkicu lub mapy.
4. Poprowadził/a patrol w terenie posługując się busolą i bezbłędnie docierając do miejsca oznaczonego na mapie.
5. Wytypował/a w nowym terenie miejsce na biwak drużyny, rozplanowując jego rozbiecie.

TOPOGRAF ***

1. Wyznaczył/a strony świata według przedmiotów terenowych w nocy i w dzień oraz wg słońca i zegarka.
2. Trafił/a według mapy do odległego o kilka kilometrów obiektu, wykonując w czasie marszu szkic drogi z zastosowaniem właściwej skali.
3. Naniósł/naniosiła na powiększony przez siebie wycinek mapy lub planu miasta uzyskane w czasie zwiadu terenowego informacje o znajdujących się tam ważnych obiektach.
4. Uzyskał/a informacje o ważnych obiektach w nieznanym terenie, korzystając z możliwości Internetu i naniósł/naniosiła je na przygotowywany dla potrzeb drużyny fragment planu miasta.
5. Przeszkolił/a młodszymi w zakresie znajomości znaków patrolowych i topograficznych.

KARTOGRAF ****

1. Wykonał/a z pamięci szkic sytuacyjny terenu.
2. Dokonał/a pomiaru terenu nadającego się na urządzenie obozu lub dziecięcego placu zabaw. Wykonał/a dokładny plan.
3. Wykreślił/a mapę wybranego terenu (zaktualizował starą mapę) na potrzeby obozu, gry terenowej, rajdu itp.
4. Przygotował/a trasę imprezy na orientację i biegu terenowego z przeszkodami.
5. Przeprowadził/a w drużynie (szczepie) szkolenie z zakresu terenoznawstwa.
6. Wyznaczył/a sobie dodatkowe zadania mistrzowskie.

Łącznościowe

GONIEC *

1. Wskazał/a drogę do urzędów i ważnych miejsc w swojej miejscowości.
2. Dostarczył/a list lub ustną wiadomość do adresata w wyznaczonym terminie.
3. Nadał/a na pocztę: list polecony, telegram, przekaz pieniężny, paczkę.
4. Bezbłędnie przekazał/a meldunek w czasie gry terenowej, posługując się wybranymi sposobami łączności.
5. Odebrał/a i wysłał/a wiadomość pocztą internetową.

ŁĄCZNIK-ŁĄCZNICZKA **

1. Znalazł/a w książce telefonicznej lub w Internecie adres i numer telefonu każdej instytucji, dysponując tylko jej nazwą.
2. Obsługując centralkę telefoniczną-utrzymał/a łączność w terenie.

3. Wykonał/a przyrząd do sygnalizacji w terenie, nadając i odbierając za jego pomocą depeszę napisaną alfabetem Morse'a.
4. Opracował/a własny szyfr dla zastępu(drużyny).

ZWIADOWCA * * *

1. W nieznanym terenie podszedł/podeszła wskazany obiekt w sposób niedostrzeżony.
2. Przeprowadził/a zwiad, sporządzając szczegółowy raport zawierający opis wykonanych zadań i zaobserwowanych zdarzeń.
3. Nawiązał/a łączność za pomocą radia CB, przekazał/a informacje zdobyte podczas zwiadu.
4. Przeprowadził/a w zastępie /drużynie/ szkolenie z łączności.
5. Wie, jakie są zasady i sposoby przekazu i gromadzenia poufnych informacji (np. danych osobowych), szczególnie w Internecie.

Harce

HARCOWNIK *

1. Uczestniczył/a w 5 grach terenowych, przestrzegał/a zasad w nich obowiązujących.
2. Poznał/a 10 ćwiczeń rozwijających spostrzegawczość, refleks, pamięć.
3. Uczestniczył/a razem z zastępem w zawodach, turnieju, meczu lub innej formie współzawodnictwa między zastępami.
4. Brał/a udział w INO, grze ekologicznej lub biegu patrolowym.

ORGANIZATOR HARCÓW ORGANIZATORKA HARCÓW* *

1. Przeprowadził/a 10 gier terenowych i sportowych, ucząc młodszych zasad w nich obowiązujących.
2. Zorganizował/a dla zastępu (drużyny) ćwiczenia z KIM-a w harcówce i w terenie.
3. Zorganizował/a mecz, olimpiadę lub inną formę zawodów między zastępami.
4. Prowadzi własny notatnik, zawierający zbiór gier i ćwiczeń do wykorzystania w pomieszczeniu i w terenie.

MISTRZ HARCÓW–MISTRZYNI HARCÓW * * *

1. Przedstawił/a zestaw gier, ćwiczeń i konkursów, zebranych w czasie próby.
2. Przeprowadził/a po kilkanaście gier terenowych i świetlicowych w drużynie (szczepie) lub dla dzieci spoza ZHP.
3. Przygotował/a trasę i program harcerskiego biegu terenowego, sprawdzającego znajomość technik harcerskich.
4. Nauczył/a młodszych kilku gier i ćwiczeń do wykorzystania na zbiórkach i w szkole.

Animatore pedagogiki zabawy "Klanza"

Uprawnienia sędziego INO

Krajoznawcze

WSKAZIDROGA

1. W czasie gry lub zwiadu terenowego poprowadził/a zastęp do określonego miejsca odległego o ok. 2-3 km, odszukał/a wyznaczony obiekt.
2. Na planie zaznaczył/a nazwy ulic i placów oraz ważne obiekty – ośrodek zdrowia, aptekę, pocztę, straż pożarną, posterunek policji itp.

3. Poznał/a najbliższy obiekt godny zwiedzenia (zabytek historyczny, muzeum, osobliwość przyrodniczą itp.) i opowiedział/a o nim na zbiórce zastępu.
4. Wyszukał/a interesujące informacje o swojej miejscowości w przewodniku, encyklopedii, Internecie oraz przedstawił/a je zastępowi w dowolnej formie.

PRZEWODNIK PRZEWODNICZKA PO... * *

mieście, okolicy, miejscach pamięci narodowej, muzeach itp.

Kanon wymagań sprawności:

1. Poznał/a historię swojego regionu. W sposób szczególny interesuje się wybranym okresem lub miejscem.
2. Opracował/a trasę kilkugodzinnej wycieczki i wykonał/a projekt folderu turystycznego o niej.
3. Nawiązał/a niezbędne kontakty z gospodarzem terenu oraz obiektów i placówek ujętych w opracowaniu propozycji trasy wycieczkowej.
4. Przeprowadził/a dla kolegów/koleżanek ze swojego środowiska lub przyjezdnych wycieczkę opracowaną przez siebie trasą.

KRAJOZNAWCA * * *

1. Oprowadził/a trzy wycieczki po swoim mieście (okolicy), wykazując się znajomością jego historii, zabytków i ciekawych obiektów.
2. Pokierował/a sporządzeniem informacji o walorach turystycznych okolicy na podstawie zajęć terenowych i literatury (geografia i historia okolicy, system połączeń komunikacyjnych, przemysł i rolnictwo, obiekty historyczne i przyrodnicze, sztuka, zwyczaje ludowe itp.)
3. Zaplanował/a cykl wycieczek do miejsc ciekawych pod względem historycznym, przyrodniczym lub geograficznym, posługując się mapami i przewodnikami.
4. Zorganizował/a dla młodszych zwiad etnograficzny lub konkursy np.: znajomości stylów architektonicznych, z zakresu historii ruchu krajoznawczego, historii sztuki regionu, itp.
5. Uczestniczył/a w trzech wycieczkach krajoznawczych w różnych regionach Polski.

Turystyczne

ŁAZIK *

1. Skompletował/a ekwipunek turystyczny.
2. Uczestniczył/a w kilku wycieczkach, ubierając się stosownie do warunków terenowych i pogodowych, zabezpieczając się przed przegrzaniem i przemoczeniem oraz otarciem stóp.
3. Poprawnie spakował/a plecak, zabierając tylko rzeczy przydatne na tej wyprawie.
4. Poznał/a zasady poruszania się po drogach.
5. Uczestnicząc w wycieczkach i rajdach, zawsze zachował/a pogodę ducha, mimo trudów wędrowania.

TRAMP * *

1. Odbił/a co najmniej 5 samodzielnych wypraw w promieniu kilku kilometrów od miejsca zamieszkania.
2. Poznał/a zasady bezpiecznego marszu (tempo, odpoczynek, obciążenie, przepisy ruchu drogowego).
3. Nocował/a w lesie bez namiotu oraz w nieznannej miejscowości, korzystając np. ze schroniska PTSM.
4. Zorganizował/a biwak zastępu (drużyny), rozbijając go, a następnie likwidując bez pozostawienia śladów.

WĘDROWIEC * * *

1. Przedstawił/a na zbiórce drużyny najpiękniejsze regiony turystyczne w Polsce.
2. Zorganizował/a dla drużyny wycieczki o różnej tematyce, m.in. krajoznawcze, przyrodnicze, historyczne.
3. W czasie obozów wędrownych zainteresował/a się historią poznawanych miejsc i ludzi tam żyjących.
4. Zorganizował/a rajd według opracowanego przez siebie programu i nieznanego dla uczestników trasy.

Uprawnienia PTTK:

- *przewodnik po obiekcie – np. po Pałacu w Wilanowie, kopalni soli w Wieliczce*
- *przewodnik po mieście – np. po Krakowie*
- *przewodnik terenowy – np. po regionie*
- *przewodnik górski – po danym paśmie*
- *przewodnik turystyki pieszej*
- *przewodnik turystyki górskiej*

Językowe

JEZYKOZNAWCA *

1. Wyraża się poprawnie, nauczył/a się umiejętnie korzystać ze słowników języka polskiego i poprawnej polszczyzny.
2. Nauczył/a się podstawowych zwrotów grzecznościowych w językach: angielskim, francuskim, niemieckim, rosyjskim.
3. W wybranym przez siebie języku obcym nauczył/a się podstawowego słownictwa związanego z harcerstwem (co najmniej 20 słówek).
4. Uczy się systematycznie wybranego języka obcego.

TŁUMACZ TŁUMACZKA * *

1. Pogłębił/a w czasie próby znajomość języka obcego.
2. Przetłumaczył/a na język polski kilka gier skautowych.
3. Napisał/a słowniczek o tematyce harcerskiej, zawierający ok. 100 słówek w języku, którego się uczy.
4. Uczestnicząc w spotkaniu skautowym, pomagał/a innym porozumieć się w języku, którego się uczy.

POLIGLOTA POLIGLOTKA * * *

1. Potrafi porozumieć się w podstawowych sprawach w co najmniej dwóch językach obcych i tłumaczyć rozmowę z wybranego języka.
2. Przetłumaczył/a artykuły o tematyce skautowej, upowszechniając ich treść w swoim środowisku.
3. Nauczył/a młodszych kilku zwrotów obcojęzycznych.
4. Zaoferował swoją służbę jako tłumacz podczas spotkania skautowego organizowanego przez szereg, hufiec lub chorągiew.

Certyfikaty językowe

Naukowe

SZPERACZ *

1. Przygotowując żadaną informację, umiejętnie posłużył/a się przewodnikiem, encyklopedią, Internetem.
2. Zlokalizował/a wybrany obiekt w nieznanym terenie, wykorzystując dostępne źródła informacji.
3. Przeprowadził/a wywiad dotyczący ciekawostek wybranej miejscowości i zaprezentował/a go na zbiórce zastępu.
4. W czasie obozu, biwaku lub rajdu zebrał/a ciekawostki na temat odwiedzanych miejsc i ludzi, prezentując je potem kolegom.

POSZUKIWACZ * *

1. Wybrał/a dziedzinę swoich zainteresowań i stale pogłębia swą wiedzę, odwiedzając miejsca związane z tym tematem.
2. Zorganizował/a wycieczkę zastępu (drużyny) do miejsc, w których znajdują się eksponaty charakteryzujące dziedzinę jej/jego zainteresowań.
3. Przeprowadził/a zwiad społeczny w czasie obozu lub biwaku, zdobywając wiedzę na temat historii i ważnych spraw mieszkańców tego regionu.
4. Wykazał/a się znajomością krain geograficznych i okresów dziejowych Polski.

BADACZ–BADACZKA * * *

1. Wykazał/a się zainteresowaniami w wybranej dziedzinie (doświadczenia fizyczne, chemiczne, biologiczne, badania etnograficzne, archeologiczne, historyczne, religioznawcze, geologiczne itp.).
2. W interesujący sposób przedstawił/a dziedzinę swoich zainteresowań.
3. Spopularyzował/a w drużynie (w szkole) wybrane odkrycie naukowe lub wydarzenie historyczne (społeczne) wyjątkowo ważne dla dziejów ludzkości.
4. Zorganizował/a młodzieżową debatę naukową na wybrany przez siebie temat.

Sportowe – pływackie

MŁODY PŁYWAK–MŁODA PŁYWACZKA *

1. Przeplął/przeplęła 100 m, w tym połowę na plecach.
2. Wytrzymał/a pod wodą 20 sekund.
3. Nauczył/a się prawidłowo zakładać kamizelkę ratunkową.
4. Poznał/a zasady bezpieczeństwa i higieny kąpieli.

PŁYWAK–PŁYWACZKA * *

1. Przeplął/przeplęła 200 m, w tym połowę na plecach.
2. Skoczył/a do wody z wysokości co najmniej 1 m i przeplął/przeplęła pod lustrem wody 10 m.
3. Wyciągnął/wyciągnęła przedmiot znajdujący się 1,5 m pod wodą.
4. Nauczył/a młodszycy zakładania kamizelki ratunkowej i podawania koła ratunkowego.
5. Poznał/a zasady bezpieczeństwa i higieny kąpieli oraz ratowania tonącego.

PŁYWAK DOSKONAŁY–PŁYWACZKA DOSKONAŁA * * *

1. Przeplął/przeplęła 400 m (dziewczęta) i 600 m (chłopcy) w wodzie stojącej, lub 800 m (dziewczęta) i 1000 m (chłopcy) z prądem co najmniej dwoma stylami.

2. Przepląnął/przepląnęła pod wodą 15 metrów.
3. Uczestniczył/a w wyznaczaniu kąpieliska zgodnie z przepisami.
4. Zademonstrował/a w wodzie sposób ratowania tonącego.

Młodszy Ratownik WOPR

Ratownik WOPR, Specjalna karta pływacka “żółty czepek”

Sportowe

SPORTOWIEC *

1. Interesuje się wybraną dyscypliną sportu i popularyzuje ją, wymienił/a nazwiska swoich ulubionych sportowców.
2. Codziennie wykonuje poranną gimnastykę.
3. Zademonstrował/a swój zestaw ćwiczeń treningowych.
4. Zorganizował/a spotkanie z zawodnikiem lub trenerem swojej dyscypliny albo zaprezentował/a film o życiu sportowców.

Spełnienie powyższych warunków jest podstawą do zdobywania następujących sprawności

... [NAZWA DYSCYPLINY] np. PIŁKARZ, NARCIARZ **

1. Uprawia wybraną dyscyplinę sportu.
2. Zademonstrował/a swoje umiejętności w uprawianej dyscyplinie sportu.
3. Zorganizował/a dla harcerzy zajęcia zapoznające z uprawianą dyscypliną sportu (pokazy, zawody, naukę zasad i techniki itd.).
4. Uczestniczył/a kilkakrotnie w zawodach sportowych, zawsze przestrzegając zasady fair play.
5. Stara się systematycznie poprawiać swoje wyniki.

OLIMPIJCZYK ***

1. Uprawia wybraną dyscyplinę sportu pod fachowym kierunkiem.
2. Uczestniczył/a w olimpiadzie sportowej (np. szkolnej, obozowej, międzyszkolnej), poprawiając swoje wyniki.
3. Spopularyzował/a ideę olimpijską w swoim środowisku: w szkole, w drużynie (szczepie).
4. Reprezentował/a szkołę na zawodach sportowych, starając się przyczynić do sukcesów drużyny.

Sportowe klasy mistrzowskie

Artystyczne – Wokalne

ŚPIEWAŃ ŚPIEWACZKA *

1. Rozpoczął/a śpiew kilku piosenek na zbiórce zastępu.
2. Nauczył/a zastęp jednej piosenki.
3. Zaśpiewał/a z pamięci 10 piosenek (harcerskich, narodowych lub żołnierskich).
4. Występował/a z zastępem, śpiewając kilka piosenek oraz brał/a udział w inscenizacji piosenki.
5. Prowadzi na bieżąco swój śpiewnik harcerski, ma w nim zapisanych minimum 20 piosenek.

PIEŚNIARZ PIEŚNIARKA * *

1. Przedstawił/a prowadzony przez siebie śpiewnik, płytotekę lub taśmotekę.
2. Śpiewał/a na uroczystościach harcerskich, szkolnych lub kościelnych.
3. Nauczył/a zastęp lub drużynę po kilka tradycyjnych i współczesnych piosenek harcerskich oraz turystycznych.
4. Wymienił/a swoich ulubionych piosenkarzy, śpiewaków i zespoły, uzasadniając swój wybór w sposób przekonujący.

WODZIREJ WODZIREJKA * * *

1. Przygotował/a program i przeprowadził 5 ognisk harcerskich dla szczerpu lub kilku drużyn, w tym co najmniej 2 tematyczne.
2. Zorganizował/a bal harcerski, tematyczną zabawę taneczną lub dyskotekę, organizując w przerwach konkursy, zabawy i pląsy.
3. Przedstawił/a prowadzony przez siebie notatnik, w którym zapisuje pomysły pląsów, zabaw i okrzyków.
4. Przygotował/a młodszych do próby na sprawności tancerza, muzyka lub piosenkarza.

Instrumentalne

GRAJEK * *

1. Nauczył/a się grać przynajmniej na jednym instrumencie, zagrał/a na nim melodię.
2. Brał/a udział w przygotowywaniu uroczystości harcerskiej, organizując orkiestrę.
3. Nauczył/a zastęp lub drużynę piosenki na podstawie zapisu nutowego.
4. Zorganizował/a w drużynie naukę piosenek akompaniując na instrumencie.

MUZYK-MUZYCZKA * * *

1. Zagrał kilka melodii na wybranym instrumencie.
2. Scharakteryzował/a okresy w dziejach muzyki polskiej, wymieniając najsłynniejszych kompozytorów i ich utwory.
3. Zorganizował/a dla drużyny wyjście na koncert do filharmonii lub opery.
4. Akompaniował/a na ognisku, dobierając wcześniej związany z tematem zestaw piosenek.

ARTYSTA ARTYSTKA * * * *

1. Doskonale orientuje się w życiu artystycznym i kulturalnym swojego regionu i Polski.
2. Animuje działalność artystyczną w swoim środowisku harcerskim.
3. Brał/a udział w warsztatach specjalistycznych, doskonalących umiejętności w wybranej przez siebie dziedzinie artystycznej.
4. Odniósł/odniosła sukces na festiwalu, przeglądzie, konkursie, wystawie itp.
5. Wyznaczył/a sobie dodatkowe zadania mistrzowskie.

Spoleczne

MŁODY OBYWATEL MŁODA OBYWATELKA *

1. Poznał/a historię godła i barw narodowych.
2. Wie, co oznaczają i potrafi się wobec nich zachować. Zaśpiewał/a hymn państwowy.
3. Odszukał/a na mapie Polski miejsca, które dotąd odwiedził/a lub chciałby/chciałyby odwiedzić.

4. Zapoznał/a się z częścią statutu szkoły, zawierającą prawa i obowiązki ucznia. Angażuje się w życie swojej klasy.
5. Poznał/a daty polskich świąt narodowych. Wie, na pamiątkę jakich wydarzeń zostały ustanowione. Przygotował/a z zastępem zbiórkę z okazji jednego z nich.

OBYWATEL OBYWATELKA * *

1. Współpracuje z samorządem szkolnym. Przygotował/a kampanię promującą prawa i obowiązki uczniowskie.
2. Angażuje się w życie szkoły.
3. Poznał/a najważniejsze fakty z historii najnowszej Polski.
4. Dowiedział/a się, gdzie znajdują się najważniejsze urzędy w jego/jej miejscowości i gminie. Przygotował/a mapę miasta przedstawiającą ich lokalizację oraz główne sprawy jakimi się zajmują.
5. Zorganizował/a dla drużyny wycieczkę do urzędu gminy lub miasta.

OBYWATEL RZECZYPOSPOLITEJ OBYWATELKA RZECZYPOSPOLITEJ * * *

1. Zapoznał/a się z najważniejszymi prawami i obowiązkami obywateli RP.
2. Wie, na czym polega demokracja. Brał/a udział w demokratycznym podejmowaniu decyzji.
3. Zgromadził/a własną biblioteczkę książek o historii najnowszej Polski. W młodszej drużynie lub zastępie przygotował/a i przeprowadził/a grę o historii najnowszej kraju.
4. Orientuje się w bieżących wydarzeniach politycznych, gospodarczych i kulturalnych kraju. Zapoznał/a się z podziałem polskiej sceny politycznej. Dowiedział/a się, kto sprawuje najważniejsze funkcje państwowe.
5. Angażuje się w pracę parlamentu młodzieży lub jednej z młodzieżowych organizacji. W swojej działalności godnie reprezentuje ZHP.

Komputerowe

KOMPUTEROWIEC * *

1. Wykonał/a podstawowe czynności na komputerze:
  - napisał/a tekst w edytorze tekstu
  - korzystając z arkusza kalkulacyjnego, wykonał/a prosty arkusz realizujący podstawowe operacje np. sumowanie komórek
  - napisał/a i wysłał/a wiadomość pocztą elektroniczną.
2. Znalazł/a podstawowe informacje w Internecie z dziedziny jego/ją interesującej.
3. Zainstalował/a w komputerze nowy program komputerowy i skonfigurował/a go do własnych potrzeb.
4. Obsługując komputer, przestrzega obowiązujących zasad higieny pracy.

ZNAWCZA KOMPUTERÓW ZNAWCZYNI KOMPUTERÓW* * *

1. Wskazał/a najlepsze modele monitorów, skanerów, drukarek, modemów oraz innych podzespołów komputerowych w zależności od potrzeb i możliwości użytkownika, uzasadnił/a swój wybór.
2. Korzystając z instrukcji zainstalował/a w komputerze i właściwie skonfigurował/a dodatkowy sprzęt: kartę muzyczną, dysk twardy, CD-ROM, skaner.
3. Zaradził/a w kilku przypadkach awarii sprzętu komputerowego.

4. Zaprezentował/a młodszym harcerzom budowę i zasadę działania komputera oraz innych urządzeń: drukarki, skanera, modemu.
5. Poznał/a dowolny język programowania, wykorzystując nabyte umiejętności napisał/a prostą aplikację.
6. Systematycznie czyta prasę komputerową.

INFORMATYK * * * *

1. Przedstawił/a młodszym harcerzom rolę i perspektywy rozwoju informatyki we współczesnym świecie.
2. Poznał/a co najmniej jeden język programowania, uczył się następnego, wykorzystał/a nabyte umiejętności do opracowania aplikacji na użytek drużyny, szczepu, hufca.
3. Poznał/a podstawowe rodzaje licencji na oprogramowanie komputerowe, promuje stosowanie legalnych programów.
4. Samodzielnie złożył/a komputer i właściwie go skonfigurował/a (na poziomie BIOS-u i systemu operacyjnego).
5. Zorganizował/a w drużynie (szczepie) zajęcia wprowadzające w tajniki informatyki.
6. Pełni stałą służbę opartą na wiedzy informatycznej, np. administrator stron www (hufca, szczepu, drużyny), serwisant sprzętu komputerowego w komendzie hufca itp.
7. Wyzaczył/a sobie dodatkowe zadania mistrzowskie, np. zdobycie specjalistycznego certyfikatu.